

Státní správa a samospráva v letech 1918 - 1939

Politická správa

- **Vznik ČSR:**
 - Se vznikem republiky došlo v průběhu revolučních dní k převzetí nižších instancí, policie a četnictva bývalé c. a k. politické správy
 - Na pokyn Národního výboru byla v českých zemích vytvořena síť okresních a místních národních výborů
- **Národní výbor:**
 - Začaly si přisvojovat pravomoci c. a k. orgánů politické správy
 - Jejich činnost byla poměrně živelná a centrum je muselo korigovat
 - Jejich existence byla ukončena usnesením vlády ze 4. prosince 1918. Národní výbory směly dále existovat jen v menšinových oblastech, kde zanikly v r. 1920

Politická správa

- Původní okresní hejtmanství byla přejata a přejmenována na **okresní správy politické**:
 - V čele dále seděli okresní hejtmani
 - V r. 1919 byly tyto instituce více decentralizovány, když došlo k odloučení berních referátů, které dále existovaly jako samostatné berní správy
- Další z pilířů politické správy, místodržitelství, byla přejmenována na zemské správy politické, ve Slezsku pak byla ponechána zemská vláda
- Na Slovensku a na Podkarpatské Rusi byla přejata správa Zalitavská, která nebyla kompatibilní se státní správou v českých zemích. Proto se přistoupilo v r. 1920 k **župnímu zřízení**:
 - Měla tím být odstraněna dvoukolejnost státní správy
 - Podle návrhu se župnímu zastupitelstvu, okresním i župním výborům měla přiznat velká míra pravomocí a občanský element měl působit v decentralizované soudní správě

Politická správa

- Župní zřízení ale mělo komplikované prosazování a zejména ČSL usilovala o zachování zemského zřízení. Posléze i národní demokraté poukazovali na to, že v župní soustavě budou mít velkou moc občanské sbory (župní zastupitelstvo, výbor a okresní výbor) a ta bude minimálně ve dvou župách v rukou německého obyvatelstva
- Nakonec byla **župní soustava aktivována k 1. lednu 1923:**
 - V důsledku obav různých stran ale byla aplikována jenom na Slovensku
 - Její uvedení v platnost bylo v omezené podobě. Bylo na Slovensku zřízeno celkem šest žup, dvě města s regulovaným magistrátem a celkem 79 politických okresů
 - V českých zemích byla aktivace odsouvána a nakonec nikdy nevstoupila v platnost
- Po zavedení župního systému se v ČSR vyskytovaly **tři systémy správy:**
 - V českých zemích se jednalo o starý rakouský model, na Slovensku byl v platnosti čs. župní systém a na Podkarpatské Rusi byl užíván starý uherský systém

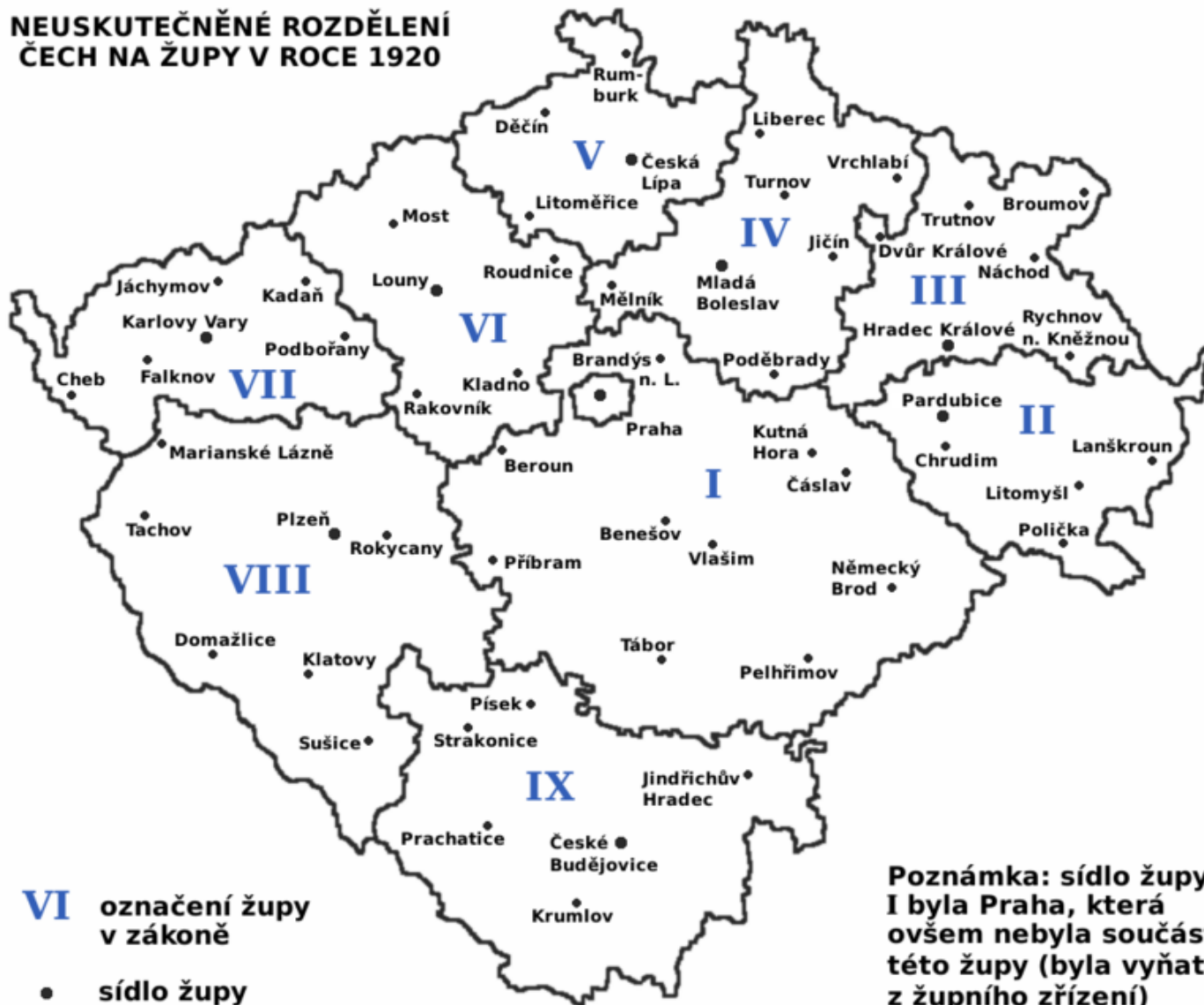
Politická správa

Obrázok č. 2 : Mapa prvého župného zriadenia na Slovensku v rokoch 1923 – 1928

Politická správa

NEUSKUTEČNĚNÉ ROZDĚLENÍ ČECH NA ŽUPY V ROCE 1920

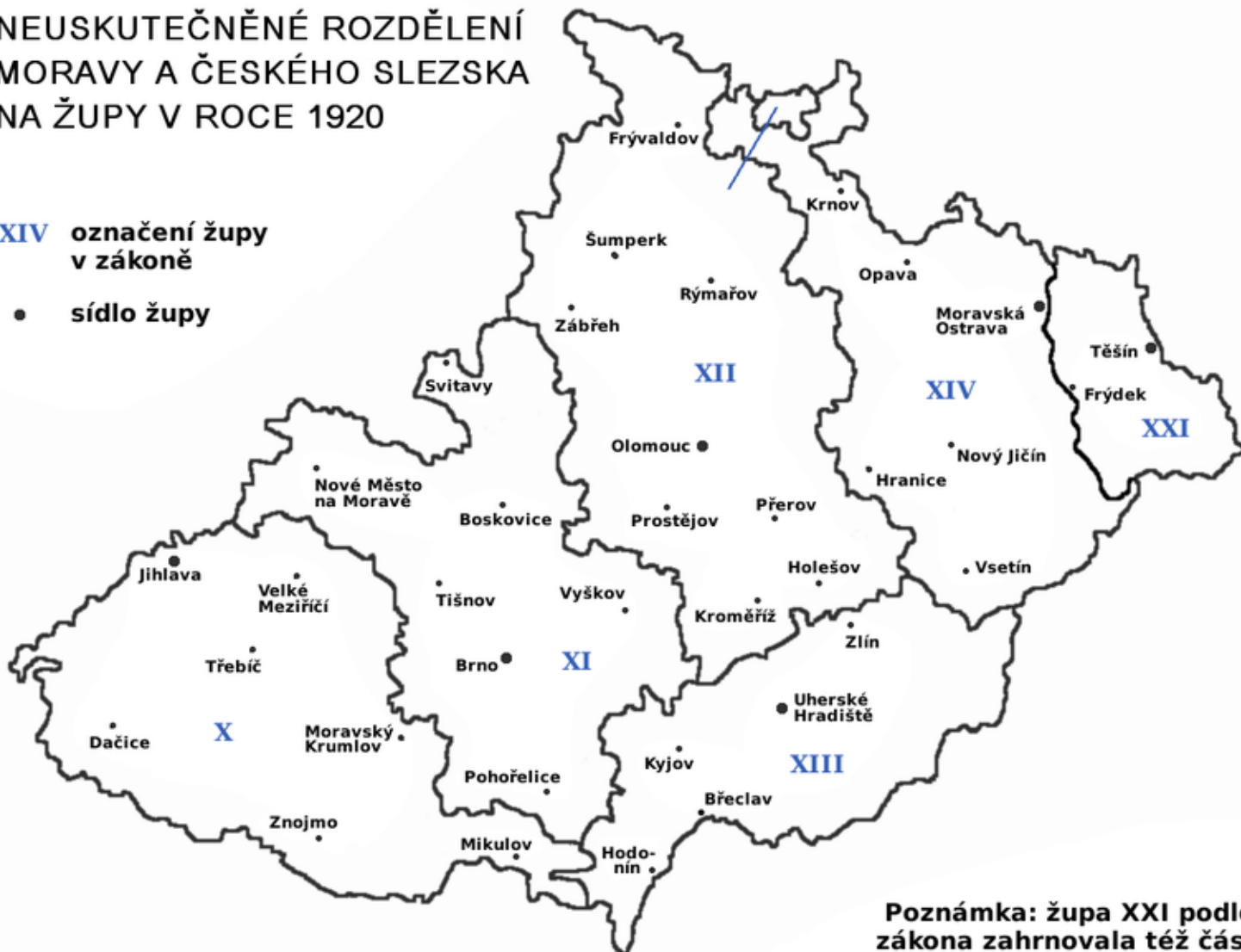

Politická správa

NEUSKUTEČNĚNÉ ROZDĚLENÍ MORAVY A ČESKÉHO SLEZSKA NA ŽUPY V ROCE 1920

XIV označení župy
v zákoně

- sídlo župy

**Poznámka: župa XXI podle
zákona zahrnovala též část
Těšínska později připadlou Polsku.**

Politická správa

- **Organizační zákon:**

- Snaha vlády odstranit dosavadní dvoukolejnost státní správy vedly k jednáním o reformě politické správy
- Hlavními cíli bylo odstranění župního zřízení a zavedení zřízení zemského, postátnění okresní i zemské samosprávy a tedy konečné vyřešení problému dvoukolejnosti veřejné správy. Dále se počítalo s posílením pozice vlády a byrokratismu, utužení policejní a trestní pravomoci správních úřadů
- K jednáním docházelo od poloviny 20. let a hlavním motorem se stali národní demokraté, jež do zákona prosadili řadu svých návrhů
- Zákon podporovala i HSL'S, jež mohla zavedení zemského zřízení obhajovat jako jeden z kroků k budoucí autonomii Slovenska

Politická správa

- Výsledkem jednání byl **Zákon o organizaci politické správy**:
 - Byl znám hlavně jako organizační zákon a v českých zemích vstupoval v platnost k 1. prosinci 1928
 - Politickými úřady první instance se staly okresní úřady. Politickými úřady druhé instance se staly zemské úřady
 - Centrum země České bylo v Praze. Spojením Moravy a Slezska vznikla země Moravskoslezská se sídlem v Brně. Metropolí země Slovenské byla Bratislava a země Podkarpatoruské se stal Užhorod
 - V okresech vznikly okresní úřady, které byly jednak státní (v čele s okresním hejtmanem), jednak komunální. Obvody okresních úřadů se v českých zemích shodovaly s obvody okresních správ politických, na Slovensku s obvody okresních úřadů zřízených župním zákonem a na Podkarpatské Rusi s obvody tzv. služnovských okresů
 - V Čechách bylo 103 okresních úřadů, v zemi Moravskoslezské 45, na Slovensku 79 a na Podkarpatské Rusi 12 okresních úřadů

Politická správa

- Po reformě vykonávaly zemské úřady funkci dřívějších zemských správ politických i působnost zemských výborů
- Okresní úřady vykonávaly funkci, jež do té doby náležela v Čechách okresním správám politickým, jejich přednostům a samosprávám zastupitelských sborů. Na Moravě a ve Slezsku pak vykonávaly působnost okresních správ politických, jejich přednostů a samosprávných silničních okresů
- Reforma posílila i **trestní pravomoc politických úřadů**:
 - Politické úřady soudily menší přestupky, na něž nebylo třeba řádných soudů. Trest byl do výše 14 dnů, nebo pokuta
- Zákon změnil instanční postup. Odvolat se šlo jen k zemskému úřadu, jehož rozhodnutí bylo konečné, odvolání k ministerstvu nebylo možné. Zemský soud tak byl nejvyšší a konečnou instancí

Politická správa

- **Správa Slovenska:**

- Zákon č. 64 z 10. prosince 1918 zavedl instituci **ministr s plnou mocí pro správu Slovenska:**

- Jednalo se o člena vlády, který tímto získal pravomoc vydávat nařízení a konat všechny nezbytné kroky pro udržení pořádku na Slovensku
- Existence tohoto ministerstva byla jenom dočasná. Již od r. 1926 vláda ministrovi neudělovala plnou moc a úřad byl hlavně exponovaným oddělením ministerstva vnitra, zaměřující se výhradně na Slovensko
- V r. 1928 došlo ke změnám a působnost tohoto ministra byla přenesena na nově vzniklý zemský úřad v Bratislavě a ke dni 30. června 1928 tato funkce zanikla